

Ordine și (mai multă) dezordine în procedura civilă (cu elemente de extraneitate)

Order and (More) Disorder in Civil Procedure (with Foreign Elements)

Conf. univ. dr. **Sergiu Popovici***
Universitatea de Vest din Timișoara
Facultatea de Drept

1. Disponibilitate contra rol activ: posibilă mediere din partea contradictorialității?

Problema ridicată în intervenția inițială – rolul activ pe care instanța civilă ar trebui să îl manifeste în raport cu principiul disponibilității părților (mai exact, cel recunoscut reclamantului) atât prin limitele investiției primei instanțe, cât și sub aspectul influențării efectului devolutiv în cazul formulării unei cereri de apel – a avut ca punct de pornire ipoteza unei cereri în restituirea prestațiilor efectuate (preț plătit) pe motivul neexecutării serviciului contractat, fără ca în prealabil (sau concomitent) să fi fost solicitată rezoluțiunea contractului. Respectarea principiului disponibilității, în varianta lui strictă, a condus primele două instanțe la respingerea pretențiilor în absența unui petit expres de rezoluțiune a contractului. Instanța de recurs, însă, reținând absența unei motivări corespunzătoare, a considerat că primează rolul activ al instanței: în lumina art. 22 C. pr. civ., lipsa unei formulări sacramentale a petitului de rezoluțiune nu înseamnă că reclamanta nu l-a avut în vedere, aspect ce urmează a fi verificat în rejudecare.

Speța cu care m-am confruntat în practică, pe care mi-a amintit-o exemplul din intervenția inițială, a pornit de la cererea reclamantei de constatare a rezoluțiunii unui contract în temeiul incidenței unui pact comisoriu de gradul IV. Soluția Judecătorei Timișoara (nepublicată) a fost de respingere a cererii pe motiv că pactul comisoriu invocat este, în realitate, de grad inferior, și nu permite *constatarea* de către instanță a rezoluțiunii, ci exclusiv *dispunerea* judiciară acestei sancțiuni. Spre deosebire de speța din intervenția inițială, de această dată instanța de control judiciar (Tribunalul Timiș) a constatat că nu a existat o încălcare a principiului rolului activ sau al contradictorialității, deși instanța de fond nu pusese în niciun moment în discuția părților calificarea pactului comisoriu și, în mod evident, nici consecințele acestei calificări (soluție nepublicată).

Care principiu ar trebui să primeze? Are disponibilitatea o forță juridică superioară principiului rolului activ, sau dimpotrivă, instanța poate folosi art. 22 C. pr. civ. peste voința părților? Ar putea exista o variantă intermediară: cele două principii sunt complementare. Cred că e posibilă evitarea suprapunerii lor tocmai apelând la cronologia logico-temporală: pentru ca instanța să știe ce să dispună, ar trebui să stabilească în mod clar, mai întâi, ce urmăresc părțile, și să pună în discuția acestora orice posibilă neclaritate. Deși nu a menționat contradictorialitatea, instanța de control judiciar din speța descrisă în intervenția inițială a indicat faptul că nu este clar ce a intenționat reclamanta, iar acest aspect ar trebui lămurit neîndoielnic. Judecătorul are pârghii normative (ba chiar obligații) să lămurească, printre altele, și intenția părților: art. 14 alin. (4)-(6), art. 22 alin. (4), art. 224 C. pr. civ. etc.

Simetric, dacă în speța cu care m-am confruntat, înainte de a respinge cererea în urma recalificării pactului comisoriu instanța de judecată ar fi ridicat din oficiu acest aspect și l-ar fi supus atenției părților, oferindu-le posibilitatea să ofere lămuriri, soluția ar fi fost mai apropiată de realitatea factico-juridică din speță.

Odată lămurită poziția ambelor părți, raportul dintre disponibilitate și rol activ este reglementat expres în cel puțin două aspecte: instanța poate dispune probe contra voinței părților [art. 254 alin. (5)], dar nu poate depăși limitele investiției [art. 22 alin. (6)]. Pentru alte posibile suprapuneri concrete, discuția rămâne, desigur, (și mai) deschisă.

* sergiu.popovici@e-uvt.ro.

2. Ordinea de soluționare a excepțiilor – competența instanței sau timbrajul cererii: să adăugăm și competența internațională a instanței

Intervenția la care răspund supune atenției ipotezele în care procedura regularizării este exclusă expres, situație în care timbrarea și competența urmează a fi lămurite la același termen: poate instanța, deși nu a stabilit dacă este sau nu competentă, să se pronunțe asupra timbrării sau, dimpotrivă, până nu a fost achitată taxa judiciară de timbru, instanța nu poate da niciun fel de soluție, nici măcar asupra competenței?

Articolul inițial se referă la competența materială/funcțională a instanțelor. Putem adăuga la acestea competența internațională. În principiu, din punct de vedere cronologic aceasta trebuie lămurită înaintea oricăror prevederi interne de competență. De asemenea, tot în principiu, regulile privind competența internațională stabilesc doar dacă instanțele române sunt, în general, competente. Care instanțe române sunt competente rămâne o chestiune care va fi lămurită exclusiv din punctul de vedere al procedurii interne.

Putem porni discuția de la o hotărâre de speță a Judecătorei Lugoj (nedefinitivă, nepublicată), prin care instanța a reținut că o acțiune având ca obiect executarea unei obligații contractuale nu cade sub incidența art. 7 alin. (1) din Regulamentul nr. 1215/2012 (Bruxelles 1 bis) dacă pârâta invocă lipsa dreptului de reprezentare ca motiv de nevalabilitate a respectivului contract.

Partea mai puțin complicată a acestei discuții a fost lămurită de timpuriu în jurisprudența Curții Europene de Justiție: materia contractuală la care făcea referire Convenția de la Bruxelles din 1968 privind competența internațională, recunoașterea și executarea transfrontalieră a hotărârilor judecătorești (aceeași materie contractuală care atrage incidența art. 7 alin. (1) din Regulament) va avea drept consecință stabilirea competenței în funcție de textul normativ în cauză *indiferent dacă este pusă în discuție sau nu validitatea respectivului contract*¹. Se evită astfel un posibil cerc vicios, stabilindu-se o cronologie juridico-temporală care permite, în vederea stabilirii competenței, alegerea textului normativ în materie contractuală independent de soluția pe fond care, în mod firesc, va fi ulterioară stabilirii competenței².

Controversa, încă nelămurită de C.J.U.E., poate apărea din formularea diferită a textului art. 7 alin. (1) din Regulamentul Bruxelles 1 bis: „*O persoană care are domiciliul pe teritoriul unui stat membru poate fi acționată în justiție într-un alt stat membru: (...) în materie contractuală, în fața instanțelor de la locul de executare (s.n.) a obligației în cauză*”, față de formularea art. 4 alin (1) din același regulament: „*persoanele domiciliat pe teritoriul unui stat membru sunt acționate în justiție, indiferent de naționalitatea lor, în fața instanțelor respectivului stat membru*”. Diferența de formulare, deloc evidentă, constă în faptul că regula competenței în funcție de domiciliu trimite la competența instanțelor *statului membru de domiciliu*³, cât timp în materie contractuală este vorba despre instanțele *locului de executare*, nu ale *statului membru de la locul de executare*.

Subliniez că principiul interpretării autonome, în absența unei trimiteri pe care Regulamentul însuși să o facă la dreptul intern, exclude posibilitatea interpretării noțiunii *locului de executare* în funcție de prevederile interne. De asemenea, normele de competență din Regulamentul Bruxelles 1 bis ar trebui să aibă prioritate în raport cu normele naționale de competență, inclusiv normele de competență internă. Rămâne discuția: este diferența de formulare una întâmplătoare, sau vădește intenția legiuitorului european de a prevala inclusiv asupra regulilor de competență internă ale statelor membre, în vederea asigurării certitudinii juridice și a aplicării uniforme a regulilor din Regulamentul Bruxelles 1 bis?

Din punct de vedere al timbrării, în loc de concluzie mai rămân de analizat prevederile art. 45 alin. (1) lit. g) din O.U.G. nr. 80/2013, potrivit cărora „*Sumele achitate cu titlu de taxe judiciare de timbru se restituie, după caz, integral, parțial sau proporțional, la cererea petiționarului, în următoarele situații: (...) g) în cazul în care instanța de judecată se declară necompetentă, trimițând cauza la un alt organ cu*

¹ C.J.C.E., Cauza 38/81, *Effer c. Kantner*, Hotărârea din 4 martie 1982, dispozitiv.

² O soluție similară este consacrată, la nivel normativ, de art. 25 alin. (5) teza finală din Regulamentul Bruxelles 1 bis, potrivit căruia „*Valabilitatea unei convenții atributive de competență nu poate fi contestată doar pe motivul că respectivul contract nu este valabil*”.

³ Soluție care se înscrie în principiul sus-enunțat, anume că din punct de vedere intern, odată stabilită competența instanțelor române în general, care instanță din România are competență este apanajul exclusiv al legislației interne.

activitate jurisdicțională, precum și în cazul respingerii cererii, ca nefiind de competența instanțelor române”.

E greu de contestat că textul are în vedere obligația achitării taxei de timbru înaintea pronunțării soluției asupra competenței. Nu este, însă, la fel de clar că acoperă și ipotezele unde procedura regularizării nu este incidentă, deci discuția rămâne, și de această dată, deschisă.

3. Prescripția dreptului de a cere executarea silită pentru executări deja în curs: posibilă mediere din partea perimării?

Întrebările pe care și le ridică autorul intervenției inițiale pornesc, în esență, de la următoarea problemă: poate interveni prescripția dreptului de a cere executarea silită pe parcursul executării?

Există o serie de prevederi legale care influențează răspunsul la această întrebare. Mai întâi prescripția afectează *obținerea executării silite*, conform art. 706 alin. (1) și art. 707 alin. (2) C. pr. civ. E necesar a se lămuri ce înseamnă obținerea executării: se referă la finalitatea executării, adică realizarea efectivă a creanței (cum expresia ar putea sugera, din punct de vedere gramatical) sau se referă exclusiv la obținerea *debutului procedurii de executare*? Partea inițială a art. 701 alin. (2) „(...) și orice titlu executoriu își pierde puterea executorie”, nu este decisivă: reglementează o consecință în plus, sau clarifică ce înseamnă stingerea dreptului de a obține executarea? Partea finală, care stabilește posibilitatea reluării executării după ce titlul executoriu își pierde puterea, în interiorul termenului de prescripție a executării silite, pare a susține a doua variantă.

Deși nu mi-am propus să ofer răspunsuri, înclin puternic a aprecia că omisiunea prescripției din cauzele de încetare a executării silite nu este întâmplătoare. Coroborată cu reglementarea de la art. 697-699 C. pr. civ. a perimării executării silite, prescripția pare că exclude posibilitatea *demarării procedurii executării*; odată începută executarea, efectele sale nu mai sunt afectate de prescripție, ci doar de perimare. Dacă asimilăm *obținerea executării silite* din formularea textelor de mai sus cu *obținerea începerii procedurii de executare*, problematica nu mai apare ca fiind atât de sensibilă. Cât timp există o procedură de executare silită în curs, prescripția nu are ce să stingă: ea privește exclusiv dreptul de a cere *executarea silită*, nu dreptul de a cere un anumit act de executare în cadrul unei proceduri aflate în desfășurare; perimarea este cea care vizează, punctual, actele de executare, pe parcursul procedurii de executare silită care nu a încetat în niciun fel. Nu cred că e întâmplător faptul că niciunde în Codul de procedură civilă nu există un termen de prescripție a executării silite care să curgă de la ultimul act de executare; punctul de pornire al prescripției este, invariabil, momentul în care titlul a devenit executoriu. Perimarea este instituția al cărei termen se calculează de la ultimul act de executare.

Rămâne deschisă, însă, în ceea ce mă privește, problema de fond, anume efectul unei popriri asupra cursului executării silite. Și acceptând că executarea nu se mai poate prescrie cât timp există un titlu executoriu, cum afectează poprirea unui cont perimarea este o problemă care merită discutată în continuare.